

○ بدیع الزمان فروزان فر

(از مولوی شناسان بزرگ جهان)

• شرح مثنوی شریف

(زندگانی جلال الدین محمد، مشهور به مولوی) بیوگرافی

○ محمد بن منور

• اسرار التوحید

(زندگی‌نامه ابوسعید ابوالخیر - نثری ساده و روان)

○ الهی‌نامه‌ها

• الهی‌نامه سنایی (شعر) - حدیقه سنایی (مثنوی - نام

دیگر الهی‌نامه وی) - سروده سنایی

• الهی‌نامه عطار (شعر)

• الهی‌نامه خواجه عبدالله تنصاری (نثر مسجع) -

نوشته عبدالله انصاری

○ شیرینی‌جات

• شیرین و فرهاد

مثنوی وحشی بافقی (به تقلید از نظامی)

• شیرین و خسرو

نظامی (مثنوی)

• قصه‌های شیرین و فرهاد

احمد عربلو

○ عطار

• الهی‌نامه (منظوم)

• اسرار نامه (منظوم)

(هدیه عطار به مولوی خردسال)

• منطق الطیر (منظوم)

عرفانی - نامدارترین مثنوی‌اش

• تذکره الاولیا (نثر)

در شرح حال و گفته‌های عارفان پیش از او، از

جمله منصور حلاج

○ سعدی (قرن ۷)

• گلستان

شاهکار نثر قدیم فارسی مجموعه حکایات از زندگی و

سفرهایش به طور مسجع (درآمیخته با نظم)

• بوستان

قالب مثنوی هم‌وزن شاهنامه فردوسی مجموعه حکایات

اخلاقی و عرفانی و...

• تصحیح بوستان و گلستان: غلامحسین یوسفی

• تصحیح کلیات سعدی: محمدعلی فروغی

(ذکاء الملک)

اسلام، از پهلوی به عربی ترجمه شد و سپس در قرن ۶ به قلم منشی و نویسنده دربار سلجوقیان به فارسی دری برگشت، با نثر مسجع و فنی!

مولانا (مولای ما)

اطلاعات شخصی

نام: محمّد

لقب: جلال الدّین

شهرت: مولانا/ مولوی/ رومی/ مولانای روم

محل تولد: بلخ (خراسان)

قرن: اوایل قرن ۷

نام پدر: محمّد بن حسین خطیبی، معروف به بهاء الدّین

ولد. دانشمند

نام همسر: گوهر خاتون سمرقندی

نام فرزند: سلطان ولد

محل وفات: قونیه

یاران نزدیک: شیخ صلاح الدّین زرکوب، حسام الدّین

حسن چلبی

ادب پایداری معاصر

غزل اجتماعی در عصر مشروطه با محتوای سیاسی - اجتماعی رواج پیدا کرد.

- عارف قزوینی
- فرّخی یزدی
- ملک الشعرا بهار
- نظام وفا
- ابوالقاسم لاهوتی

زندگی‌نامه‌ها

- زندگی‌نامه (بیوگرافی): شرح زندگی دیگران
- زندگی‌نامه خودنوشت / حسب حال (اتوبیوگرافی): شرح زندگی خود

نظامی گنج‌های (قرن ۶)

- لیلی و مجنون
- (یکی از پنج مثنوی پنج گنج (خمسه) نظامی)
- خسرو و شیرین
- (نامدارترین و زیباترین مثنوی خمسه)

فردوسی (قرن ۴ و ۵)

- شاهنامه
- (داستان‌های شاهنامه، تراوش ذهن فردوسی نیست. این داستان‌ها از ایران باستان سینه به سینه نقل شده تا در زمان سامانیان، شاه سامانی دستور گردآوری و نگارش آن‌ها را می‌دهد. فردوسی، آن چه را که گردآوری شده بود، با زبانی شکوهمند به نظم کشید و جاودانه کرد)

نصرالله منشی

- گردآورنده کلیله و دمنه
- مترجم فارسی دری کلیله و دمنه در قرن ۶ اصل کتاب کلیله و دمنه به زبان باستان هندوان (سانسکریت) در دوره ساسانیان به پارسی پهلوی برگردانده شد. پس از

با پادشاه سلجوقی روم، علاءالدین کی قباد (دانا)

نام و توضیحات شخصیت‌های شاهنامه

نام: سیاوش

نام پدر: کیکاووس (شاه خیره‌سر کیانی)

پدر شاه و رستمش پرورده است

تربیت شده رستم در زابل (پایتخت سیستان)

پاکدامن و باحیا و پهلوان

سودابه عاشق سیاوش شده بود ولی سیاوش تن به گناه نداد. از جانب سودابه متهم شد.

سودابه

همسر کاووس شاه و دختر شاهِ هاماوران - زادگاه سودابه در غرب ایران

سپاه ایرانیان

هَجیر- رُهّام- توس - گردآفرید - گژدهم - کیخسرو - رستم

سپاه تورانان

افراسیاب - اشکبوس - کاووس

هنگامی که کیخسرو در ایران بر تخت می‌نشیند، افراسیاب در سرزمین توران بر تخت پادشاهی است.

نویسنده زندگانی (بیوگرافی) مولوی: بدیع‌الزمان فروزان‌فر
(از مولوی‌شناسان بزرگ جهان) نام اثر: شرح مثنوی شریف

آثار

- فیه ما فیه (مجموعه‌ای از خطابه‌ها و سخنرانی‌هایش) - منثور
- غزلیات شمس (غزل‌هایی پرشور در فراق شمس تبریزی که به نام شمس معروف گشته)
- مثنوی معنوی (تا اواخر عمرش به نظم مثنوی معنوی مشغول بود و چَلَبی و دیگران می‌نوشتند) جزو ادب تعلیمی (بیش‌تر حکایت‌هایش: تعلیمی عرفانی)
- مجموعه‌ای شامل ۶ دفتر که نی‌نامه، ۱۸ بیت آغازین آن است. (بشنو این نی چون شکایت می‌کند/ از جدایی‌ها حکایت می‌کند.)

به درخواستِ حسام‌الدین چَلَبی (از یارانش) ارتباط نزدیک (به شیوه): الهی‌نامه سنایی (مثنوی) و منطق‌الطیر عطار (نام‌دارترین مثنوی‌اش- عرفانی)

- داستان طوطی و بقال (از دفتر اول مثنوی)

مطلع واپسین غزل مولانا
رو، سر بنه به بالین، تنها مرا رها کن / ترکِ من خرابِ شبگرد مبتلا کن...

مطلع غزلی که، سعدی را شیفته او ساخت: هر نفس آوازِ عشق می‌رسد از چپ و راست / ما به فلک می‌رویم، عزم تماشا که راست؟

ملاقات‌هایش:

هنگامی که خردسال بود، در نیشابور با شیخ فریدالدین عطار نیشابوری ملاقات کرد. در این ملاقات، عطار کتاب اسرارنامه خود را به او هدیه کرد.

با شاعران و عارفان هم‌روزگارش، سعدی و فخرالدین عراقی

○ جنبه‌های حماسی

○ ملّی

هر گاه در بیتی به باورها یا سنت‌های مردم باستان اشاره شود، جنبه ملی را شامل می‌شود.

چه گفت آن سخن‌گوی با فرّوهوش/ چو خسرو شدی بندگی را بکوش.

منی چون بپیوست با کردگار/ شکست اندر آورد و برگشت کار

سواران لشکر، برانگیختند/ همه دشت پیشش دزم ریختند. ← شاباش ریختن

جهاندار هوشنگ با رأی و داد/ به جای نیا تاج بر سر نهاد
چو بشنید گفتار اخترشناس/ بخندید و پذیرفت ازیشان
سپاس ← مشورت خواستن از اخترشناسان و رمال‌ها
وز آن پس به موبد بفرمود شاه/ که بر چوب ریزند نفت سیاه

وظیفه افروختن آتش، به موبد زرتشتی سپرده می‌شد؛ زیرا بر این باور بودند که آتش مقدّس است.

○ خرق عادت

خرق عادت را با اغراق (هرگاه، در بیتی، اتفاقی خارج از حدود امکان و عالم واقعی روی دهد!) اشتباه نگیرید. حالت کوچک‌تر اغراق، در عالم واقعی امکان‌پذیر است؛ ولی خرق عادت از اصل در واقعیت وجود ندارد و فقط با اعتقادات مذهبی قابل توجیه است.

یکی تازی‌ای بر نشسته سیاه / همی خاک نعلش برآمد به ماه

اغراق (نه خرق عادت)؛ زیرا حالت کوچک‌ترش در واقعیت رخ می‌دهد.

(خاک پشت پای اسب می‌تواند چند متری در آسمان بالا برود)

چرا رزم جُستی ز اسفندیار/ که او هست رویین تن و

○ برخی راویان شاهنامه در دوران ساسانی

آزاد سرو سیستانی و ماخ‌سالار (ص ۱۱۰؛ دوازدهم) روایت‌شان در شاهنامه هفت خوان دیده می‌شود (نه هشت خوان)

هفت خوان را زاد سرو مرو/ یا به قولی ماخ‌سالار، آن گرامی مرد/ ... / خوان هشتم را/ من روایت می‌کنم اکنون/ من که نامم ماث

○ مرداس: پدر پاکدین ضحاک

با موافقت ضحاک و توطئه ابلیس، در چاهی که سر راهش کنده بودند، می‌افتد و کشته می‌شود.

بیاورد وارونه ابلیس بند / یکی ژرف چاهی به ره بر بکند
به چاه اندر افتاد و بشکست پست / شد آن نیکدل مرد یزدان‌پرست.

○ رستم نیز با همان چاه غدر و ناجوانمردی کشته شد اما توسط شغاد، نابرداری‌اش و با هم‌دستی پادشاه کابلستان؛ نه اهریمن. (قصه است این، قصه؛ آری قصه درد است)

○ ضحاک

مظهر: خوی شیطانی، زشتی و بدی، (سه پوزه سه سر شش چشم، دیوزاد، مایه آسیب آدمیان و فتنه و فساد) در اوستا ← پادشاه بیداد پیشه ماردوش

○ کاوه دادخواه

ستم دیده - مرد آهنگر - مرد گرد - خروشید و زد دست بر سر ز شاه - خروشان همی‌رفت نیزه به دست - خروشید و بر جست لرزان ز جای / بدرید و بسپرد محضر به پای

○ فریدون

سالار نو - به سال اندکی و به دانش بزرگ / گوی، بدنژاد دلیر و سترگ - بیاورد ضحاک را چون نوند - همی رفت منزل به منزل چو باد - جهان پیش ضحاک وارونه دید - برآن گرز گلوسر دست بُرد - از او نام ضحاک چون خاک

نامدار.

دو مار سیه از دو کتفش برُست/ غمی گشت و از هر سویی چاره جُست.

یکی مجمر آورد و آتش فروخت/ وز آن پَرّ سیمرغ لختی بسوخت.

همان زال کاو مرغ پرورده بود / ..... پرورش یافتن زال نزد سیمرغ.

دریدم جگرگاه دیو سپید..... چنین سال سیصد همی رفت کار / ندیدند مرگ اندر آن روزگار

○ قهرمانی

هرگاه در بیتی به دلآوری، جنگاوری، سهمناکی و هر ویژگی مثبت یا منفی کم‌نظیر یا بی‌نظیر در یکی از شخصیت‌ها اشاره شود، جنبه خرق عادت را شامل می‌شود.

مثال: خروشید و برجست لرزان ز جای/ بدژید و بسپرد محضر به پای.

○ داستانی

یکی از ویژگی‌های حماسه، داستانی بودن آن است، بنابراین حماسه را میتوان مجموعه‌ای از حوادث دانست.

داستان نبرد رستم و اشکبوس همه ویژگی‌های حماسه جز خرق عادت را دارا می‌باشد.

○ لحن خوانش

○ ادبیات غنایی و عاشقانه

صمیمی و ملایم و عاطفی، مثلاً: گفتم که بر خیالت راه نظر بیندم / گفتا که شبرو است او از راه دیگر آید

○ ادبیات پایداری

با صلابت و کوبنده، مثلاً: ای مشت زمین بر آسمان شو/ بر وی بنواز ضربتی چند

یک اثر، با توجه به محتوا و درون مایه‌اش در زمره ادب پایداری قرار می‌گیرد. (نه زاویه دید، منشأ تاریخی،

داشتن لحن انقلابی و سلح‌شورانه)

○ اطلاعات پشت کتاب‌های فارسی

○ فارسی دهم

بدیع‌الزمان فروزانفر: مآخذ قصص - تمثیلات مثنوی - احادیث مثنوی - شرح مثنوی شریف - شرح کلیات شمس تبریزی یا دیوان کبیر - شرح فیه ما فیه و زندگانی جلال‌الدین محمد مشهور به مولوی (نثر) - مجموعه اشعار (نظم)

(فروزانفر، محقق، ادیب و شاعر معاصر بود.)

○ فارسی یازدهم

غلامحسین یوسفی: دیدار با اهل قلم - برگ‌هایی در آغوش باد - چشمه روشن (نثر) - تصحیح بوستان و گلستان سعدی و کاغذ زر (نظم)

در سال ۱۳۰۶ (ه. ش) در مشهد به دنیا آمد و در سن ۲۴ سالگی دکترای ادبیات فارسی را گرفت. دکتر یوسفی پس از دبیری دبیرستان و استادی ادبیات فارسی در دانشگاه، به مطالعه و تحقیق در کشورهای مختلف پرداخت. بحثی در شرح احوال و روزگار شعرا و ترجمه‌هایی چون «شيوه‌های نقد ادبی» از دیوید دیچز و «داستان من و شعر» از نزار قبانی را پدید آورد. غلامحسین یوسفی در چهاردهم آذر ۱۳۶۹ در شصت و سه سالگی دار فانی را وداع گفت و در حرم مطهر امام رضا علیه السلام به خاک سپرده شد.

○ فارسی دوازدهم

دکتر مهدی محقق: اثر آن «فیلسوف ری محمدبن زکریای رازی، مجموعه متون و مقالات در تاریخ و اخلاق پزشکی در ایران و اسلام» است.

تصحیح انتقادی دیوان ناصر خسرو (با همکاری مجتبی مینوی)، تصحیح بخشی از شرح منظومه حکمت ملاحادی سبزداری و ترجمه آن به انگلیسی، تحلیل اشعار ناصر خسرو، شرح بزرگ دیوان ناصر خسرو